

บทความวิจัย

การพัฒนาโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญา
ให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด*

Development of Fine according to the Criminal Code for
Proportionate Punishment

พงศ์นิยะ นิชะกิจ¹

Phongniya Niyakit²

42/55 หมู่ที่ 1 ตำบลวัดประตู่ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84000
42/55 Moo 1, Watpradoo Subdistrict, Suratthani Mueang District,
Suratthani Province 84000

* Corresponding author E-mail: Joephattayacombat@hotmail.com

* บทความวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาโทษปรับให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด” คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, พ.ศ. 2566.

¹ นายพงศ์นิยะ นิชะกิจ นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

² Mr.Phongniya Niyakit, Master Student, Master of Laws program Faculty of Law, Suratthani Rajabhat University

อัศคร ไชยพงษ์³

Akkakorn Chaiyapong⁴

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี เลขที่ 272 หมู่ที่ 9 ตำบลขุนทะเล

อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84100

Suratthani Rajabhat University 272 Moo 9, KhunThale Subdistrict, Suratthani

Mueang District, Suratthani Province 84100

E-mail: Akkakorn.cha@sru.ac.th

นพดล ทัดระเบียบ⁵

Noppadol Thadrabieb⁶

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี เลขที่ 272 หมู่ที่ 9 ตำบลขุนทะเล

อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84100

Suratthani Rajabhat University 272 Moo 9, KhunThale Subdistrict,

Suratthani Mueang District, Suratthani Province 84100

E-mail: Noppadol.tha@sru.ac.th

วันที่รับบทความ: 22 มีนาคม 2566 วันที่แก้ไขบทความ: 17 เมษายน 2566

วันที่ตอบรับ: 26 พฤษภาคม 2566 วันที่เผยแพร่: 24 ธันวาคม 2566

³ รองศาสตราจารย์ ดร.อัศคร ไชยพงษ์ ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

⁴ Associate professor Dr.Akkakorn Chaiyapong Advisors, Master of Law, Suratthani Rajaphat University

⁵ ดร.นพดล ทัดระเบียบ กรรมการปรึกษาวิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

⁶ Dr.Noppadol Thadrabieb Co-advisors, Master of Law, Suratthani Rajabhat University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญาดังนี้ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับการลงโทษปรับและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษปรับ (2) เพื่อศึกษาโทษปรับตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ และ (3) เพื่อศึกษาแนวทางในการนำโทษปรับที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดมาบังคับใช้กับประเทศไทย ทำให้การบังคับโทษปรับมีประสิทธิภาพมากขึ้นและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษ

ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องดังกล่าวแล้วพบว่า การกำหนดโทษปรับตามกฎหมายของประเทศไทยยังมีปัญหาที่ไม่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด กล่าวคือ (1) อัตราโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญาเป็นอัตราค่าปรับแบบตายตัว อาจกำหนดไว้อัตราเดียวหรือกำหนดเฉพาะอัตราค่าปรับขั้นสูงหรือขั้นต่ำหรือกำหนดทั้งอัตราขั้นต่ำและขั้นสูงก็ได้ (2) อัตราโทษปรับต่ำมากเมื่อเทียบกับผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับ ทำให้การลงโทษปรับไม่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ (3) การกำหนดอัตราค่าปรับตามบทลงโทษไม่ได้นำฐานะทางเศรษฐกิจมาพิจารณา ทำให้ความผิดฐานเดียวกันแต่ผู้กระทำความผิดมีฐานะต่างกันได้รับผลกระทบจากการลงโทษปรับที่ไม่เท่ากัน และ (4) การใช้มาตรการอื่นแทนค่าปรับยังไม่เหมาะสมจึงต้องมีการนำมาตรการอื่นมาใช้บังคับ

ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางแก้ไขที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้เห็นควรกำหนดอัตราค่าปรับที่ยืดหยุ่นและควรมีการใช้โทษปรับตามวันและรายได้ (day fine) มาใช้ด้วย ส่วนมาตรการเสริมเห็นควรยกเลิกมาตรการกักขังแทนค่าปรับ ควรปรับปรุงและแก้ไขมาตรการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ และแก้ไขมาตรการให้ทำงานบริการสังคม

คำสำคัญ: โทษปรับ, การพัฒนาโทษปรับ, ผู้กระทำความผิด, ประมวลกฎหมายอาญา

ABSTRACT

This research article aims to study the punishment of fine according to the Criminal Code in order to (1) study the problems concerning the punishment of fine and theoretical concepts of the punishment of fine, (2) study the punishment of fine according to Thai and foreign laws and (3) study the guidelines for applying proportionate fine to offenders in Thailand and ensure the enforcement of fine effective and consistent with the purpose of punishment.

According to the study, the author found that the determination of fine according to Thai law caused problems of disproportionate punishment as follows. (1) The fine rate according to the Criminal Code was a fixed fine rate. It determined a single rate or the maximum or minimum fine rate or both the minimum and maximum rates. (2) The fine rate was very low as compared to the benefits the offender received. The punishment of fine was disproportionate to the purpose of the punishment. (3) The determination of the fine rate according to the punishment did not take economic status into consideration. As a result, the same offense caused by offenders having different economic status made unequal criminal consequences. (4) The use of other measures rather than fine was inappropriate, so other measures were brought into force.

The author works out the solutions from this study and suggests that the fine rate should be flexible and based on a day fine basis and an offender's income. The confinement instead of fine measure should be abolished. An asset confiscation measure for paying a fine and social service work should be improved and revised.

Keywords: Fine, Development of Fine, Offender, Criminal Code

1. ความนำ

กฎหมายไทยได้กำหนดเรื่องโทษทางอาญาไว้ในประมวลกฎหมายอาญา โดยกำหนดโทษไว้ 5 ประเภท ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 โทษปรับเป็นโทษที่มุ่งบังคับเอากับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการข่มขู่และยับยั้งป้องปรามการกระทำความผิด การกำหนดโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญาภาคความผิดและความผิดภาคลหุโทษเป็นระบบกำหนดโทษปรับแบบตายตัว ซึ่งโทษปรับแบบตายตัวเป็นการกำหนดอัตราค่าปรับที่แน่นอน ซึ่งอาจเป็นการกำหนดไว้อย่างเด็ดขาดโดยระบุโทษไว้อัตราเดียวหรือระบุอัตราเฉพาะอัตราขั้นต่ำ หรืออัตราขั้นสูง หรืออัตราขั้นต่ำและขั้นสูงก็ได้ ในระบบนี้หากกฎหมายกำหนดอัตราค่าปรับที่แน่นอนเคร่งครัดทำให้ศาลไม่สามารถใช้ดุลพินิจในการลงโทษผู้กระทำความผิดได้ ในบางกรณีก็จะกำหนดเฉพาะอัตราค่าปรับขั้นสูง เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ กำหนดโทษปรับไม่เกินหกหมื่นบาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 หรือความผิดลหุโทษ กำหนดโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 367 บางกรณีก็จะกำหนดเฉพาะอัตราค่าปรับขั้นต่ำหรือมีการกำหนดทั้งอัตราค่าปรับขั้นต่ำและขั้นสูง เช่น ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตราย กำหนดโทษปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสี่หมื่นบาทตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 217 หรืออาจกำหนดเป็นสัดส่วนกับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งของผู้กระทำความผิดก็ได้ เป็นต้น จากการกำหนดโทษปรับตามกฎหมายของประเทศไทย พบว่า ยังมีปัญหาในเรื่องการลงโทษปรับที่ไม่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดอยู่ ดังนี้

ประการแรก อัตราโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญาเป็นอัตราค่าปรับแบบตายตัว ไม่มีวิธีการการคำนวณหาอัตราค่าปรับที่แน่นอน โดยศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าปรับตามอัตราที่กฎหมายกำหนด ประการที่สอง อัตราโทษปรับต่ำมากเมื่อเทียบกับผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับตามกฎหมายฉบับอื่น เช่น กฎหมายยาเสพติด ทำให้การลงโทษปรับไม่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ เป็นต้น ประการที่สาม การกำหนดอัตราค่าปรับตามบทลงโทษ ไม่ได้นำฐานะทางเศรษฐกิจมาพิจารณา ทำ

ให้ความผิดฐานเดียวกันแต่ผู้กระทำความผิดมีฐานะต่างกันได้รับผลกระทบจากการลงโทษปรับที่ไม่เท่ากัน และประการสุดท้าย การบังคับโทษปรับโดยใช้มาตรการอื่นแทนค่าปรับยังไม่เหมาะสม ในกรณีผู้กระทำความผิดไม่สามารถชำระค่าปรับได้ แต่เพื่อให้เกิดสภาพบังคับในการลงโทษตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญา จึงต้องมีการนำมาตราการอื่นมาใช้บังคับ ได้แก่ การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ การกักขังแทนค่าปรับ หรือการทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ

การลงโทษปรับของไทยในปัจจุบัน พบว่า ยังมีปัญหาด้านการบังคับโทษปรับ (1) ปัญหาการกักขังแทนค่าปรับ โดยวัตถุประสงค์ของการลงโทษปรับเป็นการบังคับเอาทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดและเป็นการหลีกเลี่ยงการจำคุกระยะสั้น การนำโทษกักขังแทนค่าปรับเป็นการเปลี่ยนเจตนารมณ์ของการลงโทษ เมื่อไม่สามารถชำระค่าปรับได้ ถูกศาลบังคับใช้วิธีการยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับหรือกักขังแทนค่าปรับ (2) ปัญหาการกำหนดอัตราโทษโดยไม่คำนึงถึงความสามารถในการชำระค่าปรับ ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน การลงโทษปรับทำให้ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางการเงินหรือรายได้สูงไม่เกรงกลัวต่อการบังคับโทษปรับ และมีแนวโน้มในการกระทำความผิดซ้ำอีกในอนาคต (3) ปัญหาความไม่มีมาตรฐานในการกำหนดค่าปรับ หลักเกณฑ์ที่ใช้เป็นมาตรฐานในการวัดอัตราค่าปรับ และ (4) ปัญหาเกี่ยวกับการทำงานแทนค่าปรับ การทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ ตามมาตรา 30/1-30/3 แต่ก็มีข้อจำกัดเฉพาะกรณีที่ผู้ต้องโทษปรับต้องยื่นคำร้องต่อศาลและศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาว่าผู้ยื่นคำร้องดังกล่าวมีความเหมาะสมหรือไม่ตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด และต้องเป็นกรณีที่ศาลพิพากษาปรับไม่เกินแปดหมื่นบาทเท่านั้น จะเห็นได้ว่าการทำงานแทนค่าปรับยังมีข้อจำกัดทั้งที่จริงแล้วเป็นมาตรการสำคัญที่มีผลเป็นการยับยั้งและฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในความผิดที่ถูกลงโทษจำคุกระยะสั้นหรือโทษปรับ

การลงโทษปรับในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีหรือระบบประมวลกฎหมาย ต่างบังคับโทษปรับโดยมุ่งบังคับแก่ทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด และให้โอกาสในการชำระค่าปรับหรือมีการผ่อนผันให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสหาเงินมาชำระ

ค่าปรับ และกำหนดอัตราค่าปรับโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจหรือการเงินของผู้กระทำ ความผิดเพื่อพิจารณาปรับให้มีความเหมาะสมอันเป็นผลให้การลงโทษปรับมีประสิทธิภาพและไม่ก่อให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ และโทษปรับที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันเป็นช่องทางให้บุคคลไม่เกรงกลัวต่อโทษปรับ ทำให้โทษปรับไม่ได้ประสิทธิภาพเกิดความเหลื่อมล้ำทางฐานะในสังคม และไม่เป็นที่มาของวัตถุประสงค์ที่วางไว้ที่ต้องการป้องกันและยับยั้งอาชญากรรม กลับเป็นช่องว่างทางกฎหมายที่ต้องแก้ไขและพัฒนาต่อไป

2. ทฤษฎีการลงโทษ

ประการแรก คือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน (retribution) การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน จึงเป็นรูปแบบการลงโทษที่เก่าแก่และแพร่หลายที่สุด มีมาตั้งแต่สมัยมนุษย์ยังเป็นสังคมป่าเถื่อน รูปแบบการลงโทษมีลักษณะรุนแรง แต่การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนก็มีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชนโดยทั่วไปที่ต้องการจะเห็นคนที่ทำร้ายผู้อื่นได้รับผลร้ายเช่นกันเป็นการกระทำตอบแทนต่อการกระทำผิด (จิตติ ดิงศภัทย์, 2555, หน้า 12) หรือเป็นการลงโทษที่ชดเชยและให้สาสมกับความผิดเพื่อให้เกิดความยุติธรรมตามหลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” (an eye for an eye, a tooth for a tooth) (อัจฉริยา ชูตินันท์, 2563, หน้า 138) ซึ่งหลักดังกล่าวเป็นหลักพื้นฐานของทฤษฎีแก้แค้นทดแทน มีแนวคิดมาจากการที่เชื่อว่าบุคคลทั่วไปมีเจตจำนงอิสระในการตัดสินใจกระทำการอย่างใด ๆ ดังนั้น ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำนั้นของตนเมื่อกระทำความผิดแล้วก็ต้องรับโทษให้สาสมกับความผิด (มณีนุช แสงสุวรรณกุล, 2557)

ประการที่สอง ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการข่มขู่และยับยั้งอาชญากรรม (deterrence) การลงโทษเพื่อการข่มขู่และยับยั้งอาชญากรรม มิให้การกระทำผิดเกิดขึ้นจากการที่คนไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอ การลงโทษจึงควรมีขึ้นป้องกันการกระทำผิด แสดงให้บุคคลทั่วไปได้เห็นว่ากรกระทำผิดนั้นจะต้องได้รับการลงโทษเสมอ ซึ่งนับเป็นการข่มขู่หรือปรามบุคคลทั่วไปไม่ให้ก่อ

อาชญากรรมขึ้นในสังคม มองว่าสังคมควรใช้วิธีการลงโทษเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำ ความผิดลักษณะเกิดขึ้นมาอีก (อัศครร ไชยพงษ์, 2562, หน้า 109)

การข่มขู่ยับยั้งโดยทั่วไป เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อข่มขู่ เป็นการ ป้องกันสังคมโดยการปราบปรามมิให้ผู้กระทำความผิดนั้นทำผิดขึ้นอีก (จิตติ ติงศกัทธิย์, 2555, หน้า 12) หรือป้องกันมิให้คนอื่นในสังคมกระทำความผิดแบบเดียวกันเพราะเกรงกลัว ต่อการลงโทษ ด้วยความเชื่อว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดคนหนึ่งจะสามารถยับยั้ง มิให้คนอื่นกระทำความผิดเช่นนั้นอีก เป็นการสร้างความมั่นคงให้เกิดแก่ชุมชนและสังคม นอกจากนี้เป็นการเตือนสติบุคคลอื่น ๆ ที่อาจกระทำความผิดให้เห็นตัวอย่างการลงโทษ ผู้กระทำความผิด เพื่อผลในการยับยั้งและป้องปรามบุคคลอื่นมิให้กระทำความผิด (อัศครร ไชยพงษ์, 2562, หน้า 112)

ประการที่สาม ทฤษฎีการลงโทษเพื่อตัดโอกาสผู้กระทำความผิด (incapacitation) การลงโทษเพื่อตัดโอกาสผู้กระทำความผิด การลงโทษตามกฎหมายไม่สามารถที่จะกลับมา กระทำผิดได้อีก สังคมจึงปลอดภัยจากการกระทำผิดซึ่งเกิดจากบุคคลผู้ต้องโทษนั้น แม้ว่า ผู้ต้องโทษจะเกรงกลัวต่อโทษหรือจะได้รับการแก้ไขฟื้นฟูจิตใจให้กลับตัวเป็นคนดีจากการ รับโทษหรือไม่ก็ไม่สำคัญ แต่ในระหว่างที่ผู้ต้องโทษได้รับโทษอยู่จะต้องถูกตัด ความสามารถในการกระทำความผิดอีก ความมุ่งหมายของทฤษฎีนี้จึงคล้ายกับการลงโทษ เพื่อข่มขู่หรือแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ทฤษฎีนี้เป็นแนวทางการลงโทษก่อให้เกิด ประโยชน์ อีกวิธีหนึ่งโดยมองว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นการรักษาความสงบ เรียบร้อยหรือความปลอดภัยให้แก่สังคมจากการกระทำความผิด การตัดโอกาสไม่ให้ กระทำความผิดอาจจะเป็นเฉพาะช่วงเวลาหนึ่งหรือตลอดไปก็ได้ วิธีการลงโทษเพื่อตัด โอกาสนั้นอาจจะเป็นการลงโทษโดยวิธีประหารชีวิต จำคุก กักขัง ก็เป็นได้

ประการสุดท้าย ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (rehabilitation) การลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ซึ่งเชื่อว่าการกระทำ ของมนุษย์ถูกกำหนดจากปัจจัยต่าง ๆ มนุษย์ไม่สามารถเลือกกระทำได้อย่างอิสระ แต่ มนุษย์ถูกกดดันหล่อหลอมจากสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ จนมีบุคลิกภาพที่บกพร่อง

และหันไปสู่การกระทำความผิด ดังนั้นการกระทำของมนุษย์เป็นผลมาจากปัจจัยหลายอย่างรวมกันซึ่งอยู่นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ การกระทำความผิดจึงเกิดจากปัจจัยหลายอย่างรวมกันด้วย ซึ่งอาจแตกต่างกันออกไปของแต่ละบุคคล การลงโทษควรมีเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดี เพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดกลับมากระทำความผิดซ้ำ (อัศครร ไชยพงษ์, 2562, หน้า 114) โดยมุ่งหวังว่าเมื่อผู้กระทำความผิดได้รับโทษแล้วจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและปรับตัวเป็นคนดี และกลับเข้าสู่สังคมได้อีกครั้งโดยไม่เกิดผลปมต่ออย่าตนได้เคยกระทำความผิดและได้รับโทษ

3. หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษปรับ

โทษปรับ (fine) เป็นโทษที่กำหนดขึ้นเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของการลงโทษ โดยเป็นการให้ผลร้ายต่อทรัพย์สินของผู้ถูกลงโทษ โดยผู้ถูกลงโทษจะต้องเสียค่าปรับเป็นจำนวนตามที่ศาลพิจารณาในความผิดนั้น ๆ ซึ่งหลักทั่วไปการกำหนดโทษปรับต้องอยู่ภายใต้บังคับของหลักการลงโทษทางอาญา ดังนี้

1) หลักความยุติธรรม

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 11 (2) กำหนดว่า “บุคคลใดจะถูกตัดสินว่ามีความผิดทางอาญาได้อันเนื่องมาจากการกระทำหรือละเว้นใด อันมิได้ถือไว้ว่าเป็นความผิดทางอาญาตามกฎหมายแห่งชาติหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่ได้กระทำการนั้นไม่ได้ และจะกำหนดโทษที่หนักกว่าที่บังคับใช้ในขณะที่ได้กระทำความผิดทางอาญานั้นไม่ได้” ดังนั้น เมื่อการลงโทษปรับเป็นกฎหมายอาญาจึงไม่อาจกำหนดความผิดและกำหนดโทษบุคคลใดในทางที่ขัดปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและขัดกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองได้ กล่าวคือ รัฐจะออกกฎหมายที่มีโทษปรับให้มีผลย้อนหลังไม่ได้และจะต้องบังคับใช้ต่อผู้กระทำความผิดโดยองค์กรหรือกระบวนการที่เป็นกลางและได้รับมอบหมายไว้เป็นการเฉพาะเท่านั้น นอกจากนี้ การลงโทษทางอาญาจะต้องอยู่ภายใต้หลักประกันในกฎหมายอาญาทั้ง 4 ประการ ดังนี้ (คมิต ฌ นคร, 2560, หน้า 61-67)

- (1) การห้ามใช้กฎหมายจารีตประเพณีลงโทษทางอาญาแก่บุคคล
- (2) การห้ามใช้กฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งลงโทษทางอาญาแก่บุคคล
- (3) กฎหมายอาญาต้องบัญญัติให้ชัดเจนแน่นอน
- (4) กฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลัง

ดังนั้น การลงโทษผู้กระทำความผิดต้องคำนึงถึงหลักความยุติธรรมด้วย ไม่ว่าจะเป็นความยุติธรรมต่อผู้เสียหายหรือแม้แต่ผู้กระทำความผิดเองก็ตาม จากหลักการดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นว่าสอดคล้องกับหลักของกฎหมายอาญา

2) หลักมนุษยธรรม การลงโทษทางอาญานอกจากจะต้องมีหลักความยุติธรรมแล้วจะต้องสอดคล้องกับหลักมนุษยธรรมด้วย ทำให้ประเทศต่าง ๆ ได้มีการพัฒนาระบบการลงโทษเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าว พร้อมทั้งมีการต่อต้านการกระทำที่ถือว่าการทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้น การลงโทษผู้กระทำความผิดต้องคำนึงถึงหลักความมนุษยธรรมด้วย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด กล่าวคือ โทษต้องไม่ทารุณโหดร้าย ไม่ว่าจะประเภทรื้อหรืออัตราโทษ เนื่องจากโทษปรับที่เป็นการทารุณโหดร้ายถือเป็นโทษที่ไร้มนุษยธรรมและขัดต่อหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อที่ 5 กำหนดว่า “บุคคลใดจะถูกกระทำการทรมานหรือการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรีไม่ได้” (Universal Declaration of Human Rights, Article 5)

3) หลักความแน่นอนแต่ยืดหยุ่นของโทษ คือ ความแน่ชัด แต่มักนำไปสู่หลักเกณฑ์ที่ตายตัวซึ่งดูจะสวนทางกับความยืดหยุ่น หรือผ่อนปรน แต่ที่จริงหลักการทั้งสองใช้ควบคู่กันได้ เพราะความแน่นอนของโทษก็คือความชัดเจน เมื่อบุคคลใดกระทำความผิดจะต้องสามารถกำหนดโทษได้แน่นอนว่าเขาจะได้รับโทษประเภทใด แต่ไม่ได้หมายความว่า ทุกคนที่กระทำความผิดอย่างเดียวกันจะต้องได้รับโทษเท่ากัน หากแต่หมายความว่า ทุกคนที่ทำผิดอย่างเดียวกันจะต้องได้รับโทษภายในกรอบหรือการระวางโทษนั้นย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยอีกหลายประการ การคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ นี้เองที่เรียกว่าความยืดหยุ่น (สมยศ วงษ์ดี, 2563) ดังนั้น การลงโทษผู้กระทำความผิดต้องคำนึงถึงหลัก

ความแน่นอนแต่ยืดหยุ่นของโทษด้วย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด

4) หลักการกำหนดโทษให้สาสมกับผู้กระทำความผิด ในการลงโทษไม่ว่าสถานใดก็ตาม ศาลต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ อีกหลายข้อ ในทางปฏิบัติไม่ว่าในประเทศใด ๆ ก็ตาม ศาลมักใช้ดุลพินิจกำหนดโทษความผิดทั่ว ๆ ไปในทางที่ไม่สูงเกินไป ในสหรัฐอเมริกาโทษประหารชีวิตจะมีใช้น้อยในขณะที่ศาลมักลงโทษจำคุกหรือปรับ มิฉะนั้นก็ใช้วิธีคุมประพฤติซึ่งแพร่หลายที่สุด ในประเทศไทยโทษที่ศาลนิยมใช้มากที่สุด คือ โทษปรับและโทษจำคุก ส่วนโทษอื่น ๆ อยู่ในลำดับรองลงมา ดังนั้น การลงโทษผู้กระทำความผิดต้องคำนึงถึงหลักการกำหนดโทษให้สาสมกับผู้กระทำความผิดด้วย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด

4. การลงโทษปรับตามกฎหมายต่างประเทศ

4.1 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (German Criminal Code) ได้กำหนดผลทางกฎหมายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญาที่สำคัญโดยมีมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิด เพื่อเป็นการป้องกันและปราบปรามมิให้มีการกระทำความผิดอาญาขึ้นมาอีกและส่งผลให้สังคมอยู่ได้โดยปกติสุข สำหรับประเภทของการลงโทษทางอาญาที่สำคัญมี 2 ประการ คือ การลงโทษจำคุก (imprisonment) และการลงโทษปรับ (Fine) ในกรณีจะศึกษาในส่วนของ การลงโทษปรับ ดังนี้

การกำหนดโทษปรับทางอาญา

สำหรับบทบังคับในเรื่องโทษปรับได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 40 โดยกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ ดังนี้ (1) ค่าปรับต้องถูกกำหนดอัตราเป็นรายวัน โดยกำหนดค่าปรับขั้นต่ำเท่ากับ 5 วันปรับ ซึ่งหากกฎหมายมิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น และกำหนดขั้นสูงเท่ากับ 360 วันปรับ (2) ศาลต้องพิจารณาอัตราค่าปรับในแต่ละวันโดยคำนึงถึงสภาพส่วนบุคคลและสถานะทางการเงินของผู้กระทำ

ความผิด โดยปกติแล้วในการคำนวณจะใช้รายได้เฉลี่ยสุทธิที่ผู้กระทำความผิดได้รับหรือรายได้เฉลี่ยที่อาจได้รับภายในหนึ่งวัน หน่วยรายวันจะต้องกำหนดไม่ต่ำกว่า 1 ยูโร และไม่เกินกว่า 30,000 ยูโร (3) ในการพิจารณารายได้ของผู้กระทำความผิด อาจนำทรัพย์สินและปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาประเมินด้วยก็ได้ และ (4) จำนวนเงินและอัตราหน่วยรายวันจะต้องระบุไว้ในคำตัดสิน และได้เริ่มมีการใช้ "ระบบการลงโทษปรับแบบ Day-Fine" ซึ่งเป็นการลงโทษปรับสำหรับการกระทำผิดทางอาญา ซึ่งมีได้กำหนดอัตราค่าปรับที่แน่นอน แต่สามารถแปรเปลี่ยนได้ตามสถานะและรายได้ของผู้กระทำความผิด

4.2 สาธารณรัฐฝรั่งเศส

การลงโทษทางอาญาสำหรับความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสาธารณรัฐฝรั่งเศส ได้กำหนดโทษปรับเป็นการที่รัฐบังคับให้มีการลงโทษโดยการชำระค่าปรับให้แก่รัฐ ซึ่งจะพบได้ทั่วไปทั้งในรูปแบบของการกระทำโดยสมัครใจและโดยถูกบังคับ มีลักษณะแตกต่างจากการจ่ายค่าสินไหมทดแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหาย กล่าวคือ การปรับเป็นโทษที่กำหนดขึ้นสำหรับการกระทำความผิดหรือเป็นบทลงโทษที่กฎหมายกำหนดให้สามารถทำได้ ส่วนค่าสินไหมทดแทนความเสียหายเป็นมาตรการแก้ไขโดยการชำระเงินให้ผู้เสียหาย เมื่อมีการร้องขอให้มีการชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย

การกำหนดโทษปรับทางอาญา โทษปรับเป็นรูปแบบที่มีความสำคัญลำดับแรกในรูปแบบการลงโทษทางอาญา เนื่องจากเป็นโทษที่สะท้อนให้เห็นถึงประโยชน์มากกว่าโทษ เช่น การปรับจะไม่เป็นการทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเสื่อมเสียเหมือนกับการลงโทษจำคุก เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการถูกลงโทษจำคุกในระยะเวลายาว ๆ ที่สามารถจะนำมาลงโทษปรับมาใช้แทนการลงโทษดังกล่าว และการลงโทษปรับในกรณีดังกล่าวสามารถที่จะข่มขู่ผู้กระทำความผิดได้ถ้ามีการนำไปใช้โดยเหมาะสม ทั้งนี้ต้องมีการกำหนดโทษให้ชัดเจน สำหรับรูปแบบในการกำหนดโทษปรับจะพิจารณาจากรายได้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดของผู้กระทำความผิด โดยจะมีการนำรายได้ดังกล่าวมากำหนดในรูปแบบร้อยละ และนำรายได้มาแบ่งออกเป็นส่วน ๆ เพื่อนำส่วนหนึ่งมาใช้ในการชำระ

ค่าปรับ โดยวิธีการดำเนินการดังกล่าวอาจจะเป็นไปในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เช่น การต้องโทษปรับร้อยละ 5 ของเงินเดือนเป็นระยะเวลา 10 เดือน ซึ่งเป็นการจ่ายค่าปรับเป็นรายเดือน หรือการต้องโทษปรับร้อยละ 20 ของรายได้ประจำปีเป็นระยะเวลา 5 ปีเป็นการจ่ายค่าปรับเป็นรายปี กรณีเช่นนี้ก็จะสามารถทำได้และประโยชน์ด้านหนึ่งจะทำให้การชำระโทษปรับสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม อีกด้านหนึ่งเป็นการหลีกเลี่ยงปัญหาการมีหนี้สินล้นพ้นตัวหรือการล้มละลาย ซึ่งจะทำให้การปรับสามารถตกเป็นพับได้ แม้ว่าโทษปรับสามารถที่จะก่อให้เกิดความเป็นธรรมได้

4.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

การลงโทษปรับในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยทั่วไปจะกำหนดไว้ในความผิดตามกฎหมายเฉพาะ แต่จะมีกฎหมายกำหนดความผิดในระดับกลางไว้ด้วย เพื่อที่จะผนวกกับโทษระดับต่ำที่ไม่เหมาะสมของกฎหมายต่าง ๆ รวมทั้งในกรณีที่เกิดการได้ประโยชน์จากการกระทำความผิดหรือก่อความเสียหายที่คำนวณเป็นเงินได้แก่ผู้อื่นที่จะถูกปรับจากจำนวนที่ได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์นั้น

หลักเกณฑ์การลงโทษปรับของประเทศไทยตาม Model Penal Code ดังนี้ (1) การลงโทษปรับที่เหมาะสมจำเป็นต้องพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมและพฤติการณ์ของการกระทำความผิดทางอาญา ตลอดจนประวัติและลักษณะนิสัยของผู้กระทำความผิดประกอบด้วย เพื่อบ่งชี้ว่าการลงโทษปรับมีประสิทธิผลเพียงพอต่อการป้องกันภัยทางสังคมได้เพียงใด (2) การลงโทษปรับเพิ่มเติมโดยควบคู่ไปกับการลงโทษจำคุกหรือการคุมประพฤติเป็นสิ่งที่ยังหลีกเลี่ยง เว้นเสียแต่ว่าในกรณีซึ่งผู้กระทำความผิดมุ่งแสวงหาประโยชน์ทางการเงินจากการประกอบอาชญากรรมนั้น หรือในกรณีที่ศาลมุ่งประสงค์จะใช้มาตรการดังกล่าวเพื่อปราบปรามหรือยับยั้งอาชญากรรมและแก้ไขที่ตัวผู้กระทำความผิดโดยตรง (3) การลงโทษปรับจะต้องคำนึงถึงหลักความสามารถในการชำระค่าปรับของจำเลย และโทษปรับนั้นจะต้องไม่เป็นการยกเว้นจำเลยจากการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม และ (4) การกำหนดจำนวนเงินค่าปรับและวิธีการชำระค่าปรับ ศาลจะต้องคำนึงถึงฐานะและความเป็นอยู่ของจำเลยด้วย

4.4 ประเทศอังกฤษ

การกำหนดโทษปรับในระบบกฎหมายอาญาของประเทศอังกฤษกำหนดรูปแบบและวิธีการลงโทษตามคำพิพากษาออกได้เป็น 4 ประเภท คือ การลงโทษทางอาญา (criminal penalties) การลงโทษทางการเงิน (financial penalties) ซึ่งแบ่งออกได้เป็นค่าปรับ (fine) คำสั่งชดใช้ความเสียหาย (compensation order) คำสั่งยึดทรัพย์สิน (confiscation order) หรือคำสั่งริบทรัพย์สินและการลงโทษทางสังคมซึ่งแบ่งออกได้เป็นการคุมประพฤติการทำงานบริการสังคม การจำกัดพื้นที่หรือการให้ผู้กระทำความผิดกระทำกิจกรรมใด ๆ แทนและการลงโทษคุมขัง

โทษปรับเป็นโทษที่มีความรุนแรงน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับโทษอื่น ๆ เนื่องจากเป็นโทษที่บังคับเอาแก่ทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด คือ เงิน ประกอบกับโทษปรับเป็นโทษที่เป็นเอกเทศหรืออาจใช้ควบคู่กับโทษสถานอื่นก็ได้ ซึ่งถือว่าเป็นการลงโทษทางเศรษฐกิจต่อผู้กระทำความผิด และการกำหนดโทษปรับตามกฎหมายจึงต้องคำนึงถึงสภาพเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมด้วย เช่น เพดานอัตราโทษ ค่าของเงินตรา สภาพทางเศรษฐกิจ รวมทั้งอาจกำหนดความยืดหยุ่นเพื่อให้ศาลสามารถกำหนดโทษปรับมากน้อยตามความเหมาะสมของผู้กระทำความผิดได้ เนื่องจากเมื่อศาลพิพากษาว่าผู้กระทำความผิดสมควรได้รับโทษปรับแทนโทษจำคุกศาลจะต้องพิจารณาว่าผู้กระทำความผิดสามารถชำระค่าปรับภายในระยะเวลาอันสมควรได้หรือไม่ การกำหนดโทษปรับและวิธีการบังคับจึงต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับความเป็นจริงสำหรับตัวผู้กระทำความผิด

ดังนั้น จะเห็นถึงการกำหนดอัตราโทษปรับของต่างประเทศที่แตกต่างกับประเทศไทย กรณีสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กำหนดบทบังคับในเรื่องโทษปรับได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 40 โดยกำหนดอัตราค่าปรับต้องถูกกำหนดอัตราเป็นรายวัน โดยกำหนดค่าปรับขั้นต่ำเท่ากับ 5 วัน ปรับ ซึ่งหากกฎหมายมิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น และกำหนดขั้นสูงเท่ากับ 360 วันปรับ โดยศาลต้องพิจารณาอัตราค่าปรับในแต่ละวันโดยคำนึงถึงสภาพส่วนบุคคลและสถานะทางการเงินของผู้กระทำความผิด โดยปกติแล้วในการคำนวณจะใช้รายได้เฉลี่ยสุทธิที่ผู้กระทำความผิดได้รับหรือรายได้เฉลี่ยที่

อาจได้รับภายในหนึ่ง และในการพิจารณารายได้ของผู้กระทำความผิด อาจนำทรัพย์สิน และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาประเมินด้วยก็ได้ กรณีสาธารณรัฐฝรั่งเศส กำหนดโทษปรับ โดยพิจารณาจากรายได้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดของผู้กระทำความผิด โดยจะมีการนำรายได้มา กำหนดในรูปแบบร้อยละ และนำรายได้มาแบ่งออกเป็น ส่วน ๆ เพื่อนำส่วนหนึ่งมาใช้ในการชำระค่าปรับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับฐานะผู้กระทำความผิด ประโยชน์ของโทษปรับรายวันก็เพื่อให้ศาลสามารถกำหนดจำนวนเงินของค่าปรับให้สอดคล้องกับฐานะทาง เศรษฐกิจและรายได้ของจำเลย และยังมีการใช้มาตรการอื่นแทนโทษปรับทางอาญา คือ มาตรการบริการสังคม กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดหลักเกณฑ์การลงโทษปรับที่เหมาะสม จำเป็นต้องพิจารณาถึงหลักความสามารถในการชำระค่าปรับของจำเลย และโทษปรับนั้นจะต้องไม่เป็นการยกเว้นจำเลยจากการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม และการกำหนดจำนวนเงินค่าปรับ และวิธีการชำระ ค่าปรับ ศาลจะต้องคำนึงถึงฐานะและความเป็นอยู่ของจำเลยด้วย นอกจากนี้มีการใช้มาตรการอื่น แทนโทษปรับทางอาญา ได้แก่ การปรับเป็นรายวัน (day fines) การทำงานบริการสังคม (community service) และกรณีประเทศอังกฤษ กำหนดรูปแบบและวิธีการลงโทษตาม คำพิพากษา คือ การลงโทษทางอาญา (criminal penalties) การลงโทษทางการเงิน (financial penalties) ซึ่งแบ่งออกได้เป็นค่าปรับ (fine) คำสั่งชดใช้ความเสียหาย (compensation order) คำสั่งยึดทรัพย์ (confiscation order) หรือคำสั่งริบทรัพย์ และ ยังมีการใช้มาตรการอื่นแทนโทษปรับทางอาญา คือ มาตรการบริการสังคม

5. การลงโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญา

ตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยจะเป็นการกำหนดอัตราโทษปรับแบบตายตัว หรือที่เรียกว่า Fixed-Sum System กล่าวคือ อาจระบุเฉพาะในอัตราขั้นสูง เช่น ปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ในความผิดฐานดูหมิ่นซึ่งหน้า ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 393 เป็นต้น หรือมีทั้งกำหนดตามอัตราต่ำสุด-สูงสุด เช่น ในความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์ผู้อื่น ปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท ตามประมวลกฎหมาย

อาญา มาตรา 217 เป็นต้น ซึ่งการกำหนดอัตราโทษปรับดังกล่าว ตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยเป็นการกำหนดอัตราโทษปรับที่แน่นอนตายตัว โดยเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดอัตราค่าปรับ ซึ่งยังคงเป็นปัญหาในการขาดหลักเกณฑ์ที่แน่นอนในการกำหนดอัตราค่าปรับให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละราย

นอกจากนั้น ในความผิดอาญาบางฐานยังกำหนดอัตราโทษปรับที่ค่อนข้างต่ำมาก หากเทียบกับการกระทำความผิดและผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับ เช่น ในความผิดลหุโทษ ซึ่งจะมีค่าปรับอยู่ระหว่างหนึ่งพันบาทถึงห้าพันบาท และค่าปรับสูงสุดไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท นั้นเมื่อเทียบกับค่าเงินในปัจจุบันแล้วจะเห็นได้ว่ามีค่าน้อยมาก โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้กระทำความผิดมีฐานะทางเศรษฐกิจดี

การปรับในอัตราดังกล่าวจึงอาจไม่ก่อให้เกิดผู้กระทำความผิดรู้สึกเข็ดหลาบได้เลย ซึ่งขัดต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษปรับที่มีเป้าหมายที่จะให้ผู้กระทำความผิดได้รู้ว่าเขาได้กระทำความผิด และช่วยยับยั้งจิตใจให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสได้เลือกว่าการที่เขาไม่กระทำความผิดกับการกระทำความผิด อย่างใดจะให้ประโยชน์แก่บุคคลนั้นมากกว่ากัน

ดังนั้น การกำหนดอัตราโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยในปัจจุบันนี้ทำให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดอัตราโทษปรับอาจไม่มีผลยับยั้งผู้กระทำความผิดได้ นอกเหนือจากการไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนในการกำหนดค่าปรับ จะเห็นข้อบกพร่องอย่างชัดเจนของการกำหนดอัตราโทษปรับในประมวลกฎหมายอาญาของไทย 3 ประการ กล่าวคือ

1) อัตราโทษปรับไม่มีวิธีในการคำนวณหาค่าปรับที่แน่นอน โดยให้เป็นดุลพินิจของศาลหรือผู้พิพากษาในการกำหนดอัตราโทษปรับตามอัตราขั้นต่ำของโทษปรับที่กฎหมายกำหนดไว้

2) อัตราค่าปรับในความผิดฐานดังกล่าว มีอัตราที่ต่ำมากเมื่อเทียบกับการกระทำความผิดหรือผลประโยชน์ที่เขาอาจได้รับจากการกระทำความผิดนั้น ๆ เมื่อเทียบกับกฎหมายอื่น ซึ่งอาจมีผลในด้านการไม่บรรลุลักษณะของการที่จะยับยั้งป้องปรามผู้กระทำความผิด

3) การกำหนดอัตราค่าปรับตามบทลงโทษในกฎหมายต่าง ๆ ของไทยยังมีได้ คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำผิดเท่าที่ควร

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า การกำหนดอัตราโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญาของ ไทย ยังคงมีปัญหาการบังคับใช้อยู่ ทั้งในด้านการขาดหลักเกณฑ์ที่แน่นอนในการคิด ค่าปรับ แต่ขึ้นกับอัตราค่าปรับที่กฎหมายได้กำหนดไว้ ประกอบกับดุลพินิจในการที่จะ พิจารณาจากรายละเอียดต่าง ๆ ของผู้กระทำความผิดเอง รวมถึงในความผิดบางฐาน เช่น ความผิดเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้าที่ยังกำหนดอัตราโทษที่ค่อนข้างต่ำมาก เป็นต้น เมื่อ เทียบกับผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดอาจได้รับจากการกระทำความผิดนั้น รวมถึงใน ความผิดบางประเภท เช่น ความผิดลหุโทษที่กำหนดอัตราค่าปรับค่อนข้างต่ำ เป็นต้น เมื่อ เทียบกับความสามารถของผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีที่อาจไม่รู้สึกรู้ชาติ หลาบต่อการถูกลงโทษปรับในอัตราดังกล่าว แต่ในทางตรงกันข้ามที่ผู้กระทำความผิดที่มี รายได้ต่ำหรือรายได้น้อยที่ไม่สามารถชำระค่าปรับในอัตรดังกล่าวได้ และต้องได้รับโทษ จำคุกแทนการปรับ ซึ่งอาจส่งผลถึงการกลับคืนเข้าสู่สังคม (resocialization) และปัญหา การก่ออาชญากรรมจนเป็นนิสัยตามมา รวมถึงปัญหาความไม่ยุติธรรมในการลงโทษ ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ซึ่งควรที่จะมีการแก้ไขการกำหนด อัตราโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญา

6. วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการลงโทษปรับ

การศึกษาและวิเคราะห์หลักกฎหมายที่ใช้บังคับโทษปรับของไทยนั้นสามารถ วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดโทษปรับและบังคับใช้โทษปรับในปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

6.1 ปัญหาเกี่ยวกับโทษปรับที่ใช้บังคับในประเทศไทย

การกำหนดโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญาภาคความผิดและความผิดลหุ โทษเป็นระบบกำหนดโทษปรับแบบตายตัว เช่น ปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท ในความผิดลหุ โทษ ศาลอาจใช้ดุลพินิจปรับเท่าไรก็ได้แต่ต้องไม่เกินหนึ่งพันบาท ถือได้ว่าเป็นอัตราที่ ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับการกระทำความผิด หากพิจารณาว่าถ้าการกระทำความผิดเพียง

เล็กน้อยแต่ก็ได้รับผลประโยชน์มากกว่าที่จะทำให้การลงโทษปรับไม่มีผลเป็นการข่มขู่หรือยับยั้งผู้กระทำความผิดหรือทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกเข็ดหลาบได้แต่อย่างใด การกำหนดโทษปรับตามกฎหมายของประเทศไทยยังมีปัญหาที่ไม่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด โดยส่งผลกระทบต่อ ดังนี้ คือ (1) อัตราโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญาเป็นอัตราค่าปรับแบบตายตัวไม่มีวิธีการการคำนวณหาอัตราค่าปรับที่แน่นอน โดยศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าปรับตามอัตราที่กฎหมายกำหนด โดยระบบโทษปรับแบบตายตัว (Fixed Sum System) เป็นระบบการกำหนดโทษปรับที่แพร่หลายและมีมาอย่างยาวนาน โดยมีกำหนดอัตราโทษไว้อย่างชัดเจน ซึ่งอาจจะกำหนดไว้อัตราเดียวหรือกำหนดเฉพาะอัตราค่าปรับขั้นสูง หรือกำหนดเฉพาะอัตราค่าปรับขั้นต่ำหรือกำหนดทั้งอัตราขั้นต่ำและขั้นสูงก็ได้ (2) อัตราโทษปรับต่ำมากเมื่อเทียบกับผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับ ทำให้การลงโทษปรับไม่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ (3) การกำหนดอัตราค่าปรับตามบทลงโทษไม่ได้นำฐานะทางเศรษฐกิจมาพิจารณา ทำให้ความผิดฐานเดียวกันแต่ผู้กระทำความผิดมีฐานะต่างกันได้รับผลกระทบจากการลงโทษปรับที่ไม่เท่ากัน และ (4) การใช้มาตรการอื่นแทนค่าปรับยังไม่เหมาะสม ในกรณีผู้กระทำความผิดไม่สามารถชำระค่าปรับได้ แต่เพื่อให้เกิดสภาพบังคับในการลงโทษตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญา จึงต้องมีการนำมาตรการอื่นมาใช้บังคับ ได้แก่ การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ การกักขังแทนค่าปรับ และการทำงานบริการสังคมหรือสาธารณะประโยชน์แทนค่าปรับ

6.2 ปัญหาด้านการบังคับโทษปรับในประเทศไทย

1) ปัญหาการกักขังแทนค่าปรับ หากวัตถุประสงค์ของการลงโทษปรับ คือ การบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดและเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการจำคุกระยะสั้น การนำมาตรการเสริมหรือโทษทดแทนในการไม่ชำระค่าปรับโดยวิธีการกักขังแทนค่าปรับมาใช้นั้น เห็นได้ว่าเป็นการเปลี่ยนเจตนารมณ์ของกฎหมาย การที่ศาลลงโทษปรับก็เพื่อพิจารณาบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเท่านั้น แต่หากปรากฏว่าผู้กระทำความผิดไม่สามารถชำระค่าปรับไม่ว่าโดยเหตุแห่งความยากจนหรือเหตุประการ

อื่นใดก็ตาม ทำให้ต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ อันเป็นการบังคับเอาแก่เสรีภาพ ซึ่งจัดว่าเป็นโทษที่หนักกว่า ในขณะที่ผู้กระทำความผิดที่มีความสามารถในการเสียค่าปรับย่อมมีทางเลือกให้กฎหมายบังคับเอากับทรัพย์สินแทนการบังคับเอาแก่เสรีภาพ อาจจะเป็นเหตุให้เกิดความไม่เสมอภาคในผลของการกำหนดโทษระหว่างผู้กระทำความผิดที่ฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน แต่การใช้มาตรการเสริมเช่นนี้ย่อมใช้ได้ภายในเงื่อนไขอันจำกัด ซึ่งเห็นได้ว่ามาตรการบังคับกรณีไม่ชำระค่าปรับในปัจจุบันยังมีไม่เพียงพอ ประเทศไทยควรมีมาตรการเสริมสำหรับโทษปรับให้มีการบังคับใช้กฎหมายที่กว้างขึ้นและมีประสิทธิภาพกว่าในปัจจุบัน เช่น การคุมประพฤติ รวมทั้งการผ่อนชำระค่าปรับและการทำงานบริการสังคมและทำงานสาธารณประโยชน์ของนิติบุคคลด้วย เป็นต้น

2) ปัญหาการกำหนดอัตราโทษโดยไม่คำนึงถึงความสามารถในการชำระค่าปรับ การวางโทษไม่ควรเป็นระบบที่รุนแรงเกินควร เพราะจะทำให้เป็นการทารุณต่อผู้ต้องโทษเกินไปและไม่ยุติธรรมจนผู้ต้องโทษไม่อาจชำระค่าปรับได้ ก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจของผู้ต้องโทษตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง การกำหนดจำนวนค่าปรับนี้ควรกำหนดให้จำนวนค่าปรับสัมพันธ์กับสภาพเศรษฐกิจของบุคคลผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ เพื่อตรงตามวัตถุประสงค์การลงโทษและการบังคับคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3) ปัญหาความไม่มีมาตรฐานในการกำหนดอัตราโทษปรับ ปัจจุบันโทษปรับตามกฎหมายอื่นที่มีโทษทางอาญาโดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจยอมให้ปรับโดยสัมพันธ์กับความเสียหายหรือผลกระทบที่เกิดขึ้น เช่น ให้ปรับเป็นจำนวนเงินเท่านั้น ปรับเท่าราคาของทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งความผิด หรือให้ปรับเป็นวัน เดือน ปี จนกว่าจะปฏิบัติให้ถูกต้อง ซึ่งเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของการลงโทษปรับไม่ว่าจะบัญญัติในบทกฎหมายใด ๆ ต่างต้องการให้มีผลกระทบกระเทือนทางเงินของผู้ต้องโทษปรับทั้งสิ้น แม้แต่หลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นบนหลักการของวัตถุประสงค์การลงโทษมากที่สุด คือการกำหนดอัตราค่าปรับโดยคำนวณจากอัตรารายได้ของผู้กระทำความผิด ซึ่งน่าจะเป็นหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากที่สุดในปัจจุบัน

4) ปัญหาเกี่ยวกับการทำงานแทนค่าปรับในประเทศไทย การลงโทษปรับเข้ากันได้ดีที่สุดในทฤษฎีการลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้ง (deterrence) เพราะจะทำให้ผู้กระทำความผิดยับยั้งซึ่งใจไม่กล้าทำผิดอีก โดยเฉพาะหากใช้ในสภาพเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดสถานภาพทางสังคม แม้ว่ากฎหมายในปัจจุบันจะเปิดโอกาสให้ผู้ต้องโทษปรับที่ไม่มีเงินชำระค่าปรับสามารถร้องขอต่อศาลเพื่อขอทำงานแทนค่าปรับ โดยหักค่าปรับออกจากการทำงานแทนค่าปรับในอัตราวันละห้าร้อยบาทได้ก็ตาม แต่วิธีการดังกล่าวก็ยังคงมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ เช่น ข้อจำกัดด้านอัตราค่าปรับซึ่งจะต้องเป็นกรณีที่ศาลสั่งลงโทษปรับไม่เกินแปดหมื่นบาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1 และจะต้องเป็นกรณีที่ผู้ต้องโทษปรับร้องขอต่อศาลเท่านั้นศาลจึงจะสามารถใช้ดุลพินิจพิจารณาสั่งให้ผู้ต้องโทษปรับสามารถทำงานแทนค่าปรับได้ ซึ่งเห็นได้ว่ากฎหมายมิได้เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในการพิจารณาสั่งลงโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดได้อย่างเต็มที่ คำสั่งให้ทำงานแทนค่าปรับจึงมิได้มีประสิทธิภาพในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้อย่างแท้จริง และนอกจากนี้ผู้กระทำความผิดหลายรายก็ไม่ทราบว่า มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการทำงานแทนค่าปรับ จึงไม่ได้ร้องขอเข้ามาเพื่อขอทำงานแทนค่าปรับตาม มาตรา 30/1 นอกจากนี้ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จากปัญหาของการทำงานแทนค่าปรับในประเทศไทยดังกล่าว จึงเห็นว่าเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่ประเทศไทยจะต้องพัฒนามาตรการให้ทำงานบริการสังคมหรือการให้ทำงานแทนค่าปรับ ตามมาตรา 30/1 ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการนำศักยภาพของมาตรการดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากกว่าที่ใช้อยู่ในประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบัน โดยการกำหนดให้มาตรการทำงานบริการสังคมเป็นโทษชนิดหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกำหนดให้มาตรการทำงานบริการสังคมเป็นโทษอุปกรณ์ของโทษปรับหรือกำหนดให้มาตรการทำงานบริการสังคมเป็นโทษทดแทนหรือโทษเสริมโทษปรับตามมาตรา 29 แทนที่การกักขังแทนค่าปรับ เนื่องจากมาตรการให้ทำงานบริการสังคมนั้นนอกจากจะเป็นมาตรการที่มีผลเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดแล้ว ยังเป็นมาตรการการลงโทษที่มีผลในการยับยั้งและฟื้นฟูผู้กระทำ

ความผิดในความผิดที่ถูกลงโทษจำคุกกระยะสั้นหรือโทษปรับและสอดคล้องกับหลักการลงโทษที่เหมาะสมเป็นรายบุคคล

6.3 การพัฒนาโทษปรับให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ

หลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด (individualizations) จะต้องมีการกำหนดโทษให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด โดยพิจารณาถึงความจริงที่ว่ามนุษย์แต่ละคนมีความสามารถไม่เท่าเทียมกันในการรับผิดชอบ ทั้งยังมีบุคคลหลายประเภทที่ควรได้รับการลดโทษ หรือไม่ต้องรับโทษเลยเพราะการลงโทษโดยการทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับความยากลำบากหรือได้รับผลร้ายนั้น ในบางกรณีก็ไม่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด และไม่สามารถทำให้ผู้กระทำความผิดประพฤติตัวดีขึ้นได้ แนวคิดการลงโทษให้เหมาะสมกับความผิดตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า การที่มนุษย์แต่ละคนกระทำความผิดนั้นย่อมเนื่องมาจากบุคลิกลักษณะอุปนิสัยของผู้กระทำความผิดและพฤติกรรมภายนอก เช่น สิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้กระทำความผิด เป็นต้น ฉะนั้นบุคคลจึงต้องปรับบุคลิกลักษณะของตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ เพราะบุคลิกลักษณะกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ เกี่ยวเนื่องกันอยู่ตลอดเวลา บุคคลแต่ละคนย่อมไม่สามารถปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้เหมือนกัน เพราะบุคคลแต่ละคนต่างมีบุคลิกลักษณะหรือส่วนที่ประกอบเข้าเป็นบุคลิกลักษณะที่แตกต่างกันไป ดังนั้น แบบแห่งการประพฤติของบุคคลย่อมมีลักษณะที่แตกต่างกันไปด้วย ซึ่งอาจเป็นไปได้ในทิศทางที่เข้ากับสังคมหรืออาจเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม จึงเชื่อว่าลักษณะของความประพฤติอันเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมมีปรากฏอยู่ในตัวบุคคลทุกคน และทุกคนมีความเอนเอียงไปในทางประกอบอาชญากรรมด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้นการลงโทษปรับเป็นมาตรการในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่มีบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน และมีการนำมาตราการอื่นมาใช้แทนการลงโทษปรับให้เหมาะสม

การลงโทษปรับให้ได้สัดส่วนเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละรายดังกล่าว ก็ยังคงมีปัญหาในเรื่องการใช้ดุลพินิจของศาลว่าจะมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาสัดส่วนของอัตราโทษปรับกับผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคล คือ การกำหนดสัดส่วนหรืออัตราโทษปรับให้ได้สัดส่วนกับภยันตรายหรือความผิด เกณฑ์ในการกำหนดโทษปรับให้ได้สัดส่วนนั้นอาจใช้หลักการเดียวกันกับการกำหนดโทษจำคุกให้ได้สัดส่วนกับความรุนแรงของการกระทำความผิด แต่อย่างไรก็ตาม การกำหนดอัตราโทษอาจคำนึงถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นประกอบการพิจารณากำหนดโทษด้วย และการกำหนดสัดส่วนตามภาวะทางเศรษฐกิจและการเงิน การปรับต้องได้สัดส่วนกับฐานะการเงินของผู้กระทำความผิดกับความหนักเบาของความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำไป เพื่อกำหนดอัตราโทษปรับให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคลอีกด้วย

7. บทส่งท้าย

การกำหนดโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญา ภาคความผิดและภาคความผิดลหุโทษเป็นระบบกำหนดโทษปรับแบบตายตัว โดยโทษปรับเป็นโทษที่มุ่งบังคับแก่ทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด และให้โอกาสในการชำระค่าปรับหรือมีการผ่อนผันให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสหาเงินมาชำระค่าปรับ เพื่อให้โทษปรับมีความเหมาะสมอันเป็นผลให้การลงโทษปรับมีประสิทธิภาพและไม่ก่อให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ และยังทำให้การลงโทษปรับสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ

ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ควรยกเลิกมาตรการกักขังแทนค่าปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 เพราะทำให้สูญเสียเสรีภาพ เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม ระหว่างคนจนและคนรวยที่ได้รับการบังคับโทษที่แตกต่างกัน
2. ควรปรับปรุงและแก้ไขมาตรการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 เนื่องจากมาตรการดังกล่าวไม่สามารถทำให้บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี หรือที่มีความสามารถในการชำระค่าปรับรู้สึกว่าได้รับโทษ เพราะไม่ได้

รับความเดือดร้อนหรือลำบากในการชำระค่าปรับหรือการถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ ผู้เขียนจึงเห็นว่า ควรนำมาตรการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ มาใช้บังคับเฉพาะกับจำเลยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี พอสมควร หรือมีความสามารถในการชำระค่าปรับ โดยที่ศาลต้องตั้งหน่วยงานเพื่อทำการสืบหาทรัพย์สินของจำเลย หรือสืบสวนถึงฐานะทางเศรษฐกิจของจำเลยที่ได้รับโทษปรับ หรือนำไปบังคับกับนิติบุคคลที่ได้รับโทษปรับ เพราะสามารถสืบหาข้อมูลทางการเงินได้สะดวกจากเอกสารทางทะเบียน และนำไปบังคับกับจำเลยที่ได้รับโทษปรับเป็นจำนวนมากสูง ๆ เช่น ในคดียาเสพติด เป็นต้น

3. ควรปรับปรุงและแก้ไขมาตรการให้ทำงานบริการสังคม ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1 โดยเป็นการเปิดโอกาสให้ศาลมีอำนาจสั่งให้จำเลยที่ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า จะไม่สามารถชำระค่าปรับได้ หรือต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ ทำงานบริการสังคมโดยที่จำเลยไม่ต้องเป็นผู้ยื่นคำร้องขอเอง เนื่องจากในบางกรณีจำเลยไม่รู้ถึงสิทธิของตนในข้อนี้ และไม่มีโอกาสที่จะได้ยื่นคำร้องขอทำงานบริการสังคม ดังนั้น ควรแก้ไขมาตรการให้ทำงานบริการสังคม ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1 ให้เป็นมาตรการเสริมหลักของโทษปรับ นั่นคือ ให้ศาลใช้มาตรการนี้เป็นมาตรการแรกในการบังคับแก่จำเลยที่ไม่สามารถชำระค่าปรับได้อย่างแท้จริง เพราะปัจจุบันศาลใช้มาตรการให้ทำงานบริการสังคม ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1 เป็นเพียงมาตรการเสริมโทษปรับเท่านั้น

4. ควรมีการใช้โทษปรับตามวันและรายได้ (day fine) มาใช้ในประเทศไทย โดยเป็นการนำรายได้เฉลี่ยต่อวันของผู้กระทำผิดมาคิดหลังหักค่าใช้จ่ายคูณกับจำนวนวันปรับ แต่ต้องมีข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อความยุติธรรมและเป็นธรรมกับผู้กระทำผิดด้วย

References

- Akkhakorn Chaiyapong. (2019). *Criminology and Penology*. Bangkok: October Printing House.
- Atchariya Chutinan. (2020). *Criminology and Penology*. Bangkok: Winyuchon Publishing House.
- Jitti Tingsapat. (2012). *Explanation of Criminal Law, Part 1* (11th Edition). Bangkok: Educational Training Center, Law of the Thai Bar Association.
- Kanit Na Nakhon. (2017). *General Criminal Law*. Bangkok: Winyuchon Publishing House.
- Maneenuch Saengsuwannukul. (2014). *Using Discretion in Determining Punishment according to the Copyright Act, B.E. 2537 (1994) and the Trademark Act, B.E. 2534 (1991)*. Master of Laws Thesis, Dhurakij Pundit University.
- Somyot Wongdee. (2020). *Applying the Fine System in Thai Justice System with Economic Status of Offender*. Doctor of Philosophy, Thammasat University.